

Utbildningsdepartementet

u.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia: u.s.remissvar@regeringskansliet.se

Idéburna skolors riksförbund (ISR) organiserar icke vinstutdelande fristående skolor och arbetar för att stärka möjligheterna för olika idéburna pedagogiska alternativ att bedriva förskola/skola inom det svenska utbildningsväsendet. ISR verkar för att försvara friskolereformens mångfaldssyfte och för en deltagande målstyrning där skolorna själva kan styra över hur verksamheten ska organiseras för att nå de nationella målen. På så vis främjas en reell pedagogisk mångfald, vilket är en förutsättning för en verklig valfrihet för elever och föräldrar.

Med idéburna skolor avses den definition som tagits fram av utredningen Idéburna aktörer i välfärden, SOU 2019:56

Idéburna skolors riksförbunds (ISR) yttrande avseende SOU 2025:8 - Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan

Sammanfattning

ISR påpekar inledningsvis

- Att utredningens fokus på ny lagstiftning medför att utredningen inte tillräckligt belyser vilken betydelse andra faktorer - såsom lärarbehörighet, skolstorlek, lärartäthet och huvudmannens drivkraft - har på skolans klimat jämte trygghet och studiero.

ISR:s kommentarer gällande utredningens lag- och förordningsförslag

- ISR har inget att invända mot nya definitioner av akutskola och undervisning i Skollagen 1 kap 3§.
- ISR tillstyrker tydliggörande av vårdnadshavares inflytande ska vara begränsat och tillstyrker att Skolverket uppdras att ta fram stöddokumentation kring vårdnadshavares inflytande.
- ISR bedömer ett tillägg till rektors särskilda ansvar för att upprätthålla trygghet och studiero som okontroversiellt. ISR skulle dock önska att lagtexten även tydliggjorde att huvudmannen ska sträva efter att skapa goda förutsättningar för rektor att upprätthålla sitt ansvar.
- ISR ser en risk att förslagen om de tre nya dokumenten – skolregler, konsekvensplan och förväntansdokument - blir en betungande administrativ uppgift. Men ISR accepterar dessa.
- ISR är i huvudsak positivt till flera övriga förslag i skollagens 5 kap men har vissa förslag om tillägg eller ändringar i övrigt – se nedan. Gällande förslaget om rektors möjlighet att besluta om elevs placering vid en akutskola föreslår ISR att placeringstiden behöver kunna vara längre än högst åtta veckor och föreslår istället en placeringstid om lägst fyra veckor men högst återstoden av en termin.
- ISR tillstyrker förslaget om ändring i förordningen (2015:195) om ett nationellt informationssystem - att paragraferna 2 och 10 ska innehålla uppgift om omfattningen av giltig respektive ogiltig frånvaro. ISR har förslag om hur denna statistik ska bli användbar för analys och i förändringsarbete och om vilka uppgifter som för detta ändamål bör hämtas in.

- ISR påpekar avslutningsvis nuvarande omfattande lagstiftningsarbete på skolans område riskerar "juridifiera" mjukvaruaspekterna av barn och ungas förskole- och skolgång. Text saknar vi behandling av aspekter såsom skolstorlek, lärartäthet, närhet, kontakt, positivt bemötande och salutogent synsätt.

1. Inledning

Utredaren har i sitt betänkande föreslagit vissa lagändringar som bedömts ska leda till ökad trygghet och studiero i skolan. ISR kommer i detta remissvar att ta ställning till de flesta av dem och dessutom peka på förhållanden och omständigheter som utredaren inte närmare har utrett men som utan tvekan har betydelse för den trygghet och studiero som elever har rätt att få uppleva i skolan.

En av de frågor som utredaren skulle ta ställning till var att föreslå åtgärder som säkerställer att nolltolerans råder mot alla former av trakasserier och kränkande behandling, inklusive mobbning, i skolan. Inget lagförslag har dock lämnats av utredaren i den delen. En förklaring till detta är att en annan utredning - SOU 2025:26, Tid för undervisningsuppdraget - behandlat den frågan och lämnat lagförslag utifrån sin uppgift att finna lösningar som minskar den administrativa bördan för lärare och förskollärare. För ISR är frågan om lagstiftning gällande arbetet mot kränkande behandling dock primärt en fråga om barn och elevers trygghet och studiero, inte om en minskad administrativ börda. Dessutom fick vi uppfattningen i april 2024, då vi inbjöds att träffa sekreterarna i utredningen om trygghet och studiero, att det var denna utredning som huvudsakligen skulle utreda behovet av ny lagstiftning i arbetet mot kränkande behandling. I den skriftliga inlägga vi delgav utredningen efter denna hearing hade vi bland annat flera förslag som just gällde arbetet mot kränkande behandling.

ISR vill även understryka att många aspekter av trygghet och studiero handlar om annat än lagstiftningsfrågor. Dessa har utredaren inte tillräckligt belyst. Några av dessa är arbetet med att skapa ett gott känslomässigt klimat i skolan och i förskolan. En annan aspekt handlar om tillgång till och kvalitet på den personal som finns i verksamheten via högskoleutbildning. Skolans eller förskolans storlek har också betydelse för hur barn, elever och personal trivs och mår vilket i sin tur positivt påverkar förhållandet till vårdnadshavare och föräldrar. Vi anser förstås inte att detta onödiggör ny lagstiftning men frågan borde utförligare ha behandlats av utredaren.

ISR och Sveriges Lärare har i rapporten [Friskolors drivkraft: samhällsvinst eller företagsvinst?](#), utgiven mars 2025, med stöd av offentlig statistik bland annat analyserat frågor om elevers trygghet och studiero. Vi fann en tydlig och positiv signifikant statistisk korrelation mellan elevers trygghet och andelen personal med pedagogisk högskoleutbildning. Dessutom visade analysen att elevers trygghet är signifikant större vid icke vinstutdelande friskolor och kommunala skolor än vid vinstutdelande. Icke vinstutdelande skolor har mindre skolor (sett till antal elever) och högre lärartäthet, i jämförelse med både vinstutdelande och kommunala skolor.

Sammantaget visar rapportens analyser att lärarbehörighet, lärartäthet och elevtrygghet är viktiga faktorer för elevers skolresultat och därför måste vara prioriterade områden för skolans huvudmän. Idéburna Skolors Riksförbund och Sveriges Lärare är överens om att huvudmäns olika drivkrafter och motiv för verksamheten har betydelse. Vi behöver ett skolväsende med huvudmän som sätter utbildningen, undervisningen, eleverna och lärarna i centrum.

2. De av utredningens förslag gällande skollagen som ISR väljer att kommentera

1) Skollagen 1 kap 3 §: Definitioner av *akutskola* (ny definition) och av *undervisning*.

ISR har inget att invända. Ett tydliggörande av att lektioner och andra lärtillfällen bestäms och leds av lärare och förskollärare är rimligt med hänsyn till dessa pedagogers professionella kunskap och ansvar.

2) Skollagen 4 kap. 1 §: Vårdnadshavare för barn i förskolan och för elever i förskoleklassen, grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan, sameskolan och fritidshemmet ska i begränsad omfattning erbjudas möjlighet till inflytande över utbildningen.

Eftersom dagens lagstiftning inte klargör i vilken grad vårdnadshavares inflytande över utbildningen ska gälla *ser ISR det som rimligt att tydliggöra att möjligheten till inflytande ska vara begränsad.* Utredaren diskuterar även frågan om att inflytandet kan behöva vara olikartat i skilda sammanhang. När det gäller arbetet med särskilt stöd eller vid stor elevfrånvaro är det rimligt att vårdnadshavares inflytande och därmed påverkansmöjlighet är relativt större än när det gäller exempelvis planering och genomförande av pedagogers undervisning. Att ge vårdnadshavare *begränsat inflytande* kräver därför en tydlighet i fråga om vad denna begränsning i olika sammanhang innebär rent konkret. *Vi instämmer med utredarens förslag om att regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att se över och förtydliga sin tidigare stöddokumentation om vårdnadshavares inflytande,* bland annat genom en juridisk vägledning. ISR är dock medvetet om att en bestämmelse av detta slag kan leda till konflikt mellan skolans personal och vårdnadshavare, eftersom undervisning i skolan av föräldrar inte sällan upplevs som bristfällig.

3) 5 kap. 3 § skollagen: Rektorn ska se till att upprätthålla trygghet och studiero i skolmiljön.

Att tydliggöra i skollagen att rektor ska ha ett särskilt ansvar att upprätthålla trygghet och studiero ser vi som ett okontroversiellt tillägg till nuvarande lagtext. Rektor har ett arbetsmiljöansvar likaså, även i det avseendet delat med huvudmannen. Det är viktigt att huvudmannen inser att rektors förutsättningar för att upprätthålla trygghet och studiero i viktiga delar kan påverkas av huvudmannens agerande och beslut. *Därför hade ISR önskat att det i lagtexten skulle tydliggöras att "huvudmannen ska sträva efter att skapa goda förutsättningar för rektor att upprätthålla trygghet och studiero".*

- 4) **Skollagen 5 kap. 5,5a och 5 b §§:** I dessa paragrafer finns förslag om införande av skolregler, konsekvensplan och ett förväntansdokument. De tidigare bestämmelserna om ordningsregler ska ersättas av skolregler och konsekvensplan och förväntansregler blir kompletterande dokument.

ISR förstår tanken bakom införandet av dessa tre nya dokument. De är avsedda att skapa ökad tydlighet kring vilka regler som gäller och vilka konkreta konsekvenser det blir om reglerna inte följs. Förväntansdokumentet ska enligt utredarens förslag innehålla en påminnelse om vårdnadshavarens ansvar för en god fostran enligt föräldrabalken. Men det ska också innehålla information om konsekvenser av överträdelser av skolenhetens skolregler och om hur skolan arbetar med dessa regler och konsekvenser.

ISR ser en risk att dessa tre dokument blir en betungande administrativ uppgift att genomföra men vill ändå inte motsätta oss deras införande. ISR ser det dock som tveksamt att i ett skoldokument skriva in en påminnelse om en vårdnadshavares ansvar enligt föräldrabalken. Finns någon motsvarande "skriva på näsan-bestämmelse" i till exempel socialtjänst- eller i hälso- och sjukvårdslagstiftningen?

Utredningen föreslår till stöd för skolenheterna att Skolverket ska ges i uppdrag att föreslå mallar för förväntansdokumentet. Lärare lär komma att bli nära inblandade i framtagandet av skolplanen och konsekvensdokumentet, vilket inte lär minska den administrativa bördan.

- 5) **I Skollagen 5 kap. föreslås även ett antal förändringar som sägs ska gynna elevernas trygghet och studiero.** Dessa kommenteras här med angivande av paragrafnummer. ISR:s ställningstaganden har kursiverats. I huvudsak är ISR positiva till dessa förslag men har vissa förslag om tillägg eller ändringar i övrigt.

Paragraf 6: Här sägs att "*Rektorn ska se till att det finns förutsättningar för skolans personal att vidta de tillfälliga och omedelbara åtgärder som krävs för att tillförsäkra eleverna och personalen trygghet och studiero.*"

ISR är positivt till detta tillägg men vill påpeka att formuleringen "finns förutsättningar för" är svår att konkret tillämpa. Här fordras ett förtydligande hur dessa förutsättningar i förväg ska tillskapas för att i akuta situationer kunna tillämpas.

Paragraf 7: Utredaren föreslår att en elev i allvarliga fall ska kunna utvisas ur undervisningslokalen utan att först ha uppmanat eleven att ha ändrat sitt uppförande. *ISR har inget att invända eftersom dessa situationer tydligt konkretiseras i föreslagen lagtext.*

Paragraf 12: I paragrafen föreslås att ett rektorsbeslut om att en elev ska följa undervisningen i en annan undervisningsgrupp än den eleven annars tillhör eller undervisas på annan plats inom samma skolenhet ska kunna gälla återstoden av pågående termin, inte som tidigare högst fyra veckor. *ISR är positivt till detta förslag.*

Paragraf 13: Rektor ska, om inte åtgärderna enligt paragraf 12 är tillräckliga, kunna besluta att eleven tillfälligt ska ges undervisning vid en akutskola. Åtgärden får som huvudregel gälla fyra veckor men kan, om det finns särskilda skäl, som längst gälla i åtta veckor.

ISR är positivt till att i skollagen ange en möjlighet för rektor att i vissa fall, för andra elevers behov av trygghet och studiero, kunna besluta om en elevs placering vid en akutskola men bedömer att det ibland kan finnas ett behov av en längre placeringstid där. ISR vill också påpeka att detta fordrar tillgång till så kallade akutskolor för placering från såväl kommunala som fristående skolor. Vid några av våra ledamöters kontakt med utredningen våren 2024 påpekade vi att:

” Ett tydligt problem som finns vid de små fristående skolorna är att finna lösningar när en elev så svårt stör verksamheten över tid att detta allvarligt påverkar andra elevers trygghet och studiero. Ett aktuellt exempel i dagarna från en av våra medlemsskolor är den elev i tonåren som via nätet svårt dödshotade en annan elev, vilket ledde till avstängning och polisanmälan, både från den hotade elevens föräldrar och från skolan. Eleven stängdes av en vecka som kom att bli ytterligare en men därefter kan ingen ytterligare avstängning ske. Eleven vill gå i denna skola men situationen blir omöjlig på grund av närheten till andra elever, särskilt till den som dödshotats. Hur gör man här? Det måste finnas en möjlighet att i extremt svåra fall placera en friskoleelev i en kommunal och större skola eller i en akutskola. En sådan skoltyp är vi positiva till, där elever med särskilda svårigheter placeras under en övergångstid eller under resterande skoltid, i särskilt svåra fall. Men problemet är ändå att sådana akutskolor med stor sannolikhet inte kommer att finnas över hela landet. ”

ISR är således tveksamt till att begränsa placeringen vid en akutskola till högst åtta veckor. Vad händer om andra elevers trygghet och studiero inte kan garanteras efter dessa åtta veckor? Var placeras eleven då? Visserligen nämns i förslag till ny paragraf 13 a att ” Det ska utarbetas en plan för att efter en tillfällig placering utanför den egna skolenheten enligt 13 § stödja elevens återgång till undervisning vid den skolenhet som efter den tillfälliga placeringen ska vara ”elevens ordinarie skolenhet”. Men en tillfällig placering vid en akutskola, med den särskilda pedagogiska kompetens som måste finnas där, riskerar att inte ha avsedd verkan ifall placeringstiden blir för kort. Rimligen kommer de elever som placeras i akutskola genomsnittligt att ha behov av en längre förberedelsetid inför placering vid ny skolenhet än vad andra placerade elever har.

Därför bör det enligt ISR övervägas om inte placeringstiden vid en akutskola ska vara lägst fyra veckor men högst återstoden av pågående termin. Jämför detta med utredarens förslag enligt paragraf 12 ovan.

Paragraf 13 b: En elev ska om det föreligger synnerliga skäl kunna nekas tillträde till skolenheten.

ISR har inget att invända, inte heller emot att eleven i dessa fall ska kunna få distans- eller fjärrundervisning och att beslutet regelbundet ska följas upp och utvärderas samt upphävas när synnerliga skäl inte längre föreligger.

Paragraferna 14 och 15: Där föreslås att kompensationsundervisning i samband med en elevs avstängning i grundskolan, specialskolan och sameskolan inte alltid utan endast så långt det är möjligt ska ges för den undervisning eleven går miste om. Det är rektor som ska besluta om detta. Dessutom föreslås att avstängningsperioden blir högst två veckor åt gången vid högst tre tillfällen per termin.

ISR instämmer i utredningens konstaterande att det inte alltid finns förutsättningar för att i dessa avstängningsfall ge eleven sådan kompensation i anslutning till avstängningen. Dock är det enligt vår uppfattning självklart att elevens förutsättning för att ta emot undervisning noga måste bedömas och att en huvudregel ändå, under skolplikt, måste vara att eleven ges kompensation, så nära inpå avstängningen som möjligt.

ISR saknar stark argumentation i utredningen för mer omfattande avstängning av elever i den obligatoriska skolan. Naturligtvis fordras tid för att söka lösningar för framtiden under avstängningsperioden. Men att vara avstängd upp till sex veckor per termin minskar avsevärt möjligheten för en elev att klara kunskapskraven. *Vi har dock inte skäl att avstyrka förslaget* men pekar ändå på det problem det innebär att vara lång tid avstängd men samtidigt förväntas klara sin skolgång.

Ett visst problem idag är tolkningen av avstängningstiden. I skollagen sägs i nuvarande 5 kapitel 15 paragraf att en elev inte får stängas av under längre tid än en vecka och vid högst två tillfällen per kalenderhalvår. Vad som avses med "vecka" framgår inte av lagstiftning eller förarbeten. Handlar det om fem skoldagar eller en kalendervecka? Frågan aktualiserades hos en av våra medlemsskolor vid avstängning i påsktid 2024. Skolverkets upplysningstjänst hade vid förfrågan inget säkert svar att ge. En kalendervecka bör det enligt vår bedömning nog vara men det ska rimligen anges i lagtexten. Eller avser en vecka fem skoldagar, ifall en avstängning sker till exempel en torsdag eller fredag eller under en bruten vecka?

Paragraf 24: I paragrafen föreslås att skyldigheten att dokumentera åtgärder enligt kapitel 5 tas bort vid utvisning av en elev ur klassrummet eller vid kvarsittning.

ISR är positivt till detta förslag.

3. Ett förordningsförslag i utredningen

Förslag till förordning om ändring i förordningen (2015:195) om ett nationellt informations-system för skolväsendet

ISR instämmer i utredarens uppfattning om att informationssystemet i paragraferna 2 och 10 ska innehålla uppgift om omfattningen av giltig respektive ogiltig frånvaro. Vi har dock förslag om hur denna statistik ska bli användbar för analys och i förändringsarbete och om vilka uppgifter som för detta ändamål bör hämtas in.

Det är rimligt att det i offentlig statistik ska finnas sådan information som är av betydelse för en bedömning av kvalitet och brister i svensk skola. Vi vill jämföra med den nationella statistik som numera sedan 2018 av Socialstyrelsen vid två tillfällen har presenterats i rapporter om det totala antalet orosanmälningar som gjorts till svenska socialnämnder vid kännedom eller misstanke om att ett barn far illa. ("Anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa 2021 - Uppföljning och analys av utvecklingen", Socialstyrelsen, november 2022)

Den statistiken, bland annat med uppgift om anmälare, grunder för anmälan, könsfördelning, ålder för anmält barn med mera kan, liksom statistiken om ogiltig frånvaro, bli ett viktigt instrument för analys. Därmed kan den bidra till att finna lösningar som leder till minskad frånvaro. För att en meningsfull analys ska vara möjlig bör frånvarostatistiken som inhämtas ge mer information än enbart frånvarons omfattning utan att därför innehålla integritetskänsliga och sekretessbelagda uppgifter om enskilda elever. Ett sätt att lösa detta vore att varje huvudman, innan uppgifter om frånvaro vidarebefordras till Skolverket, översiktligt och i oidentifierad form beskriver uppfattade frånvaroorsaker samt omfattningen av giltig respektive ogiltig frånvaro, ålder, kön med mera. Det är först då som frånvarostatistiken kan utnyttjas i förändringssyfte. Huruvida dessa mer specifika uppgifter ska göras tillgängliga via det nationella informationssystemet eller finnas vid sidan om detta, för vidare bearbetning och analys av Skolverket, tar vi inte ställning till.

4. Några avslutande synpunkter

Ett omfattande arbete pågår för närvarande på regeringskansliet med att via skilda utredningar förändra skollagstiftningen i syfte att skapa bättre förutsättningar för barn och elever i förskola och skola. ISR anser visserligen att lagstiftning ständigt måste ses över för att anpassas till de förhållanden och förutsättningar som präglar vårt samhälle och förskolan/skolan som del av detta. Vi ser dock en risk i att denna juridifiering inte tar tillräcklig hänsyn till mjukvaru-aspekterna i barns och elevers förskole- och skolgång. I vår inlägga till utredningen våren 2024 skrev vi i avslutningen följande och vill även avsluta vårt remissvar med samma text. Vi efterlyser alltså en kommande SOU med direktiv som på djupet belyser frågor av det slag som beskrivs nedan:

” En sammanställning av forskning om studiero i klassrummet har gjorts av Skolforskningsinstitutet (2021): [Främja studiero i klassrummet- lärares ledarskap](#). I den beskrivs mjukvaran i en fungerande skola, den mjukvara som lyser med sin frånvaro i den här utredningens direktiv. I forskningssammanställningen beskriver man framgång i studiero i termer av bland annat ”Lär känna eleverna och skapa positiva relationer, välj och anpassa arbetssätt utifrån elevernas behov, förebygg genom tydliga förväntningar och struktur, aktivera eleverna och gör dem delaktiga, stöd och möt beteenden.”

Skolforskningsinstitutets metaöversikt är en sammanställning av 39 översikter som systematiskt har valts ut efter sökningar i nationella och internationella forskningsdatabaser. Översikterna innefattar tillsammans ett stort forskningsunderlag kring olika aspekter av studiero i klassrummet.

Metaöversikten samlar forskning om vad läraren gör i klassrummet och inom reguljär klassundervisning i grund- eller gymnasieskolan. Majoriteten av studierna är genomförda i en engelskspråkig kontext.

Vi saknar alltså de direktiv som, utöver juridiska förslag, även behandlar aspekter av närhet, kontakt, interaktivt deltagande, positivt bemötande och ett salutogent synsätt där det friska och nyfikna stöds för att komma tillrätta med elevproblem. Ty ingen elev är bara ett problem utan bär alltid något positivt inom sig att ta tag i för att söka förändring.”

För Idéburna Skolors Riksförbund

Håkan Wiclander, ordförande

Staffan Olsson, styrelseledamot